

Näringsutskottets yttrande 2019/20:NU6y

Klimatpolitisk handlingsplan

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet beslutade den 3 mars 2020 att ge civilutskottet, försvarsutskottet, näringsutskottet, skatteutskottet och trafikutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2019/20:65 En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan och motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Fyra motioner (M, SD, V respektive KD) har väckts med anledning av propositionen.

Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till yrkande 4 i motion 2019/20:3482 (M), yrkande 3 i motion 2019/20:3479 (SD), yrkandena 2, 22, 25, 28, 65, 68–72 och 74 i motion 2019/20:3480 (V) och yrkandena 2, 9, 10 och 21 i motion 2019/20:3481 (KD). Motionerna innefattar i dessa delar förslag med koppling till frågor om energi, handel och mineral och som därmed berör näringsutskottets beredningsområde.

Sammanfattningsvis anser utskottet att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka samtliga de berörda yrkandena.

I yttrandet finns sju avvikande meningar (M, SD, V, KD och L).

Utskottets överväganden

Inledning

Propositionens huvudsakliga innehåll

Proposition 2019/20:65 innehåller den första klimatpolitiska handlingsplan som regeringen, i enlighet med klimatlagen, överlämnar till riksdagen. I propositionen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden inklusive de beslutade och planerade åtgärder som bidrar till att nå de nationella och globala klimatmålen.

I handlingsplanen presenteras vilka åtgärder som regeringen avser att vidta dels på tvärssektoriell nivå, dels för olika utsläppssektorer med ett särskilt fokus på transportsektorn. Även det klimatrelaterade arbete som regeringen avser att vidta internationellt och inom EU presenteras.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna.

Motioner som berör näringsutskottets beredningsområde

I anslutning till propositionen har det väckts fyra motioner (M, SD, V och KD). Utöver delar av propositionen bedömer näringsutskottet att ett antal yrkanden i följdmotionerna berör frågor som ligger inom näringsutskottets beredningsområde.

Yttrandets disposition

I det följande redovisas propositionen och yrkanden i följdmotionerna som bedöms ligga inom näringsutskottets beredningsområde. Redovisningen och utskottets ställningstaganden samlas under följande tre rubriker:

- Klimat och energi
- Klimat och handel
- Klimat och mineral.

Klimat och energi

Propositionen

El- och värmefrågor

Regeringen konstaterar att nettonollmålet innebär att växthusgasutsläppen från flera sektorer, inklusive el- och värmesektorn, i princip kommer att behöva vara noll senast 2045. El- och värmesektorn har även förutsättningar för att i vissa delar bidra till negativa utsläpp.

Vidare anger regeringen att en ökad elektrifiering kommer att vara en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och industrin. Då behövs ett robust elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. En effektiv användning av energi kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, minska klimat- och miljöpåverkan och bidra till försörjningstryggheten. Detta, tillsammans med regeringens arbete för att utveckla elmarknaden, är viktigt för den ökade elektrifiering av samhället som väntas för att möta klimatmålen. Därtill behövs ett väl fungerande elsystem och en klimatsmart elproduktion.

En nationell strategi för elektrifiering bör tas fram, där elektrifieringens betydelse för att nå fossiloberoende i transportsystemet kommer att vara en viktig del.

Vidare anser regeringen att insatserna för energieffektivisering bör stärkas. Förutom nationella åtgärder är EU:s regler om bl.a. ekodesign och energimärkning viktiga verktyg som behöver utvecklas ytterligare. Åtgärder bör vidtas för att det ska vara enklare och mer lönsamt att investera i förnybar energi för eget bruk, t.ex. i solceller och solvärme, eller i vindkraft till havs eller på land.

Laddinfrastruktur och elektrifieringsstrategi

Tillgång till laddinfrastruktur i hela landet är en förutsättning för elektrifieringen av fordonsparken. Det ökande antalet laddbara personbilar utgör en viktig pusselbit för att nå etappmålet för inrikes transporter. En fortsatt utbyggnad av laddinfrastruktur har en betydelsefull roll för att denna trend ska accelerera. Laddinfrastrukturen bör byggas ut i en sådan takt att den inte blir ett hinder för elektrifieringen av transportsektorn. Marknaden kommer inte på egen hand eller med dagens investeringsstöd att täcka de vita fläckar i landet där tillgången till snabbladdning saknas i tillräckligt god tid för att klimatmålen ska kunna nås. Ett nytt stöd för laddinfrastruktur längs större vägar bör införas för att täcka de vita fläckar där laddinfrastruktur annars inte kommer till stånd. En elektrifieringskommission bör tillsättas för att bl.a. påskynda arbetet med elektrifiering av de tunga vägtransporterna och transportsektorn som helhet. En nationell strategi för elektrifiering bör även tas fram där elektrifieringens betydelse för att nå fossiloberoende i transportsystemet kommer att vara en viktig del.

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:3480 av Jens Holm m.fl. (V) välkomnas regeringens bedömning att all relevant lagstiftning bör ses över för att det klimatpolitiska ramverket ska få genomslag. Motionärerna anser dock att styrningen även bör omfatta statliga myndigheter och bolag. Regeringen bör ges i uppdrag att tillse att förordningar, direktiv och ägarinstruktioner till myndigheter och statliga bolag är i enlighet med det klimatpolitiska ramverket (yrkande 2).

Motionärerna anser vidare att det offentliga ska gå före i energiomställningen. De nämner att Vänsterpartiet i sitt budgetförslag för 2020 har satsat 500

miljoner kronor på statligt stöd för att t.ex. skolor och sjukhus ska få möjlighet att installera sol- och vindkraft. Regeringen bör skyndsamt återkomma med ett riktat statligt stöd för att offentliga byggnader ska kunna installera produktion av förnybar energi (yrkande 22).

Havsbaserad vindkraft tas upp i yrkande 65 i den sistnämnda motionen. Motionärerna påpekar att Försvarsmakten har stora möjligheter att påverka utbyggnaden av förnybar energi genom att sätta stopp för nya vindkraftverk. Genom att hänvisa till totalförsvarets riksintresse har Försvarsmakten möjlighet att lägga in sitt veto mot viktig utbyggnad av förnybar energi. Motionärerna anser att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut vindkraften, inte minst den havsbaserade, där förutsättningarna är som bäst och samtidigt ge Försvarsmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet. Enligt deras uppfattning bör regeringen utreda hur havsbaserade vindkraftsparker kan inrättas utan att Försvarsmaktens verksamhet påverkas negativt på lång sikt.

I den nationella strategin för elektrifiering, där elektrifieringens betydelse för att nå fossiloberoende i transportsystemet ska beaktas, måste kärnkraften finnas som lösning om elektrifieringens vinster ska kunna tillvaratas. Denna uppfattning redovisas i kommittémotion 2019/20:3481 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD). Efter nedstängningen av Ringhals 1 och 2 femdubblas importbehovet av energi under kalla vinterdagar, med gynnande av fossila energikällor som följd. Nedstängningens effekter på nettoexporten av el gör också att ökad produktion i fossildrivna kraftverk expanderar utsläppen i EU:s utsläppshandelssystem. I yrkande 2 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen måste beakta konsekvenserna av nedläggningen av Ringhals 1 och 2.

Sverige borde även samarbeta med andra kärnkraftsländer både i Europa och i andra världsdelen för att utveckla ett fåtal standardiserade kärnkraftverk och standardiserade kärnkraftskomponenter (yrkande 9). Ett sådant arbete har potential att sänka kostnaderna och korta ledtiderna för byggnation.

Vidare anser motionärerna att den fjärde generationens kärnkraft kan förbättra och underlätta elförsörjningen i framtiden. Fjärde generationens kärnkraft är mångfalt mer effektiv än dagens teknik och kan återanvända lagrat kärnbränsle. I dag saknar Sverige en färdplan mot fjärde generationens kärnkraft. De föreslår därför att en sådan plan utvecklas (yrkande 10). En färdplan bör inkludera svensk forskning och frågan om en pilotanläggning i Sverige.

I yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande om stöd till utbyggnad av laddinfrastruktur. Motionärerna vill att regeringen uppdrar åt någon lämplig myndighet att analysera frågan och vid behov föreslå åtgärder för att skapa bättre tillgång till laddinfrastruktur för olika boendeformer.

Vissa kompletterande uppgifter

Kärnkraftsreaktorerna Ringhals 1 och 2

I motion 2019/20:3481 (KD) berörs stängningen av de båda kärnreaktorerna Ringhals 1 och 2. Hela Ringhalsverket omfattade ursprungligen fyra reaktorer och svarade för cirka en sjättedel av den el som används i Sverige. I slutet av

april 2015 fattade Ringhals huvudägare, det helstatliga energibolaget Vattenfall, ett inriktningsbeslut om en förtida stängning av Ringhals 1 och 2 någon gång under 2018–2020. Ett formellt beslut om stängning togs senare av Ringhals styrelse.

Under sommaren 2015 togs, på grund av marknadssituationen, beslut om att begränsa investeringarna för de båda anläggningarna från 2017 och framåt. Till följd av investeringsbegränsningarna fattade Ringhals beslut om att drift är möjlig som längst till 2020. Vid en bolagsstämma i oktober 2015 godkändes den planering som gjorts, vilket innebär drift av Ringhals 2 till den årliga revisionen 2019 och av Ringhals 1 till motsvarande 2020.

I november 2017 beslutade Ringhals styrelse att förlänga drifttiden för Ringhals 1 och 2 t.o.m. årsskiftena 2020 respektive 2019, detta för att Ringhals på bästa möjliga sätt ska utnyttja det bränsle som de båda reaktorerna har till förfogande. Slutlig avställning blev därmed senast den 31 december 2019 för Ringhals 2 och den 31 december 2020 för Ringhals 1. För de återstående reaktorerna Ringhals 3 och 4 gäller alltså de befintliga planeringsförutsättningarna om drift i 60 år för de båda anläggningarna.

När utskottet våren 2020 behandlade motioner om statliga företag tog det även ställning till yrkanden kring det statliga bolagets Vattenfalls roll som ägare av Ringhals (bet. 2019/20:NU4). I sitt ställningstagande påminde utskottet om att det uppdrag till Vattenfall som riksdagen beslutat om innebär att bolaget ska bedriva sin verksamhet på affärsmässiga grunder. Vattenfall verkar dessutom på en konkurrensutsatt marknad, och beslut som bolaget fattar på marknadsmässiga grunder – i enlighet med uppdraget – bör riksdagen enligt utskottets uppfattning inte uttala sig om. Utskottet påminde även om att de statligt ägda bolagen är självständiga juridiska personer, där det högsta beslutande organet är bolagsstämman. Enligt aktiebolagslagen ansvarar styrelsen för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och ska, liksom bolagets ledning, se till bolagets bästa.

Motionsyrkanden liknande de som nu är aktuella behandlades även i utskottets betänkande 2019/20:NU14 Energipolitik som beslutades av utskottet den 16 april.

Den nationella strategin för elektrifiering

I motion 2019/20:3481 (KD) omnämns den nationella strategin för elektrifiering. Enligt uppgift från Infrastrukturdepartementet pågår beredning av direktiv för arbetet med att ta fram denna strategi.

Utbyggnad av laddinfrastruktur

Anslaget 1:5 Laddinfrastruktur längs större vägar inom utgiftsområde 21 Energi är nytt för 2020 och ska täcka de vägsträckor där sådan laddinfrastruktur annars inte byggs ut. För 2020 anvisade riksdagen 50 miljoner kronor för det nya anslaget.

Vindkraft och försvarsintressen

Miljöbalken innehåller bl.a. allmänna hänsynsregler (2 kap.) och grundläggande bestämmelser om hushållningen med mark- och vattenområden (3 kap.). I 3 kap. regleras frågor om riksintressen. Utgångspunkten är att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret ska enligt 3 kap. 9 § så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen.

Dagens beslutsprocess förutsätter att riksintressen för flera oförenliga ändamål prövas och ställer krav på att Försvarsmaktens ansökningar om miljötillstånd alltid innehåller miljökonsekvensbeskrivningar. Försvarsmakten kan också beröras av enskilda exploatörers etablering av vindkraftverk. Större vindkraftsanläggningar miljöprövas av miljöprövningsdelegationerna i enlighet med miljöbalken. Mindre etableringar bygglovsprövas av kommunen.

I budgetpropositionen för 2020 redovisar regeringen att Försvarsmakten gör en s.k. hindersprövning med utgångspunkt i luftfartsförordningens bestämmelser om höga objekt och flyghinder (prop. 2019/20:1 utg.omr. 6 Försvar och samhällets krisberedskap). Prövningen görs med utgångspunkt i övnings- och skjutverksamhet, militär luftfart och kommunikations- och sensor-system som Försvarsmakten och andra myndigheter i försvarssektorn har. Försvarsmakten besvarade 150 remisser om vindkraft under 2018. I över 60 procent av dessa hade Försvarsmakten ingen invändning.

När försvarsutskottet tidigare i år tog ställning till ett motionsyrkande om vindkraftens förhållande till olika försvarsintressen konstaterade utskottet att dagens beslutsprocess förutsätter att riksintressen för flera oförenliga ändamål vägs mot varandra (bet. 2019/20:FöU9). Utskottet konstaterade också att regeringen i enlighet med januariavtalet har beslutat om en översyn av relevant lagstiftning för att uppnå Sveriges klimatmål. Yrkandet avstyrktes.

Det kan även noteras att regeringen i Försvarsmaktens regleringsbrev för 2020 har betonat att Försvarsmakten i sina yttranden i våg- och vindkrafts-ärenden ska utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga samhället. Försvarsmakten ska även analysera jämförbara länders och grannländers erfarenheter av fungerande samexistens mellan försvarsmakt och kraftigt utbyggd vindkraft inom samma geografiska område. Försvarsmakten ska återkomma med förslag på hur det svenska systemet kan förbättras i det avseendet.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet redovisar sitt ställningstagande under följande rubriker:

- Kärnkraften och klimatet
- Vissa övriga energirelaterade klimatfrågor.

Kärnkraften och klimatet

Energipolitikens övergripande inriktning beslutades av riksdagen våren 2018 och innebär att energipolitiken ska syfta till att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet och att den svenska energipolitiken bygger på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU. Med de mål som riksdagen har fastställt ges långsiktiga förutsättningar för energipolitiken att skapa villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt att underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle. Det internationella samarbetet på det energipolitiska området är betydelsefullt på många sätt, inte minst när det gäller kopplingen till klimatfrågorna, men det är viktigt att komma ihåg att det är en fråga för enskilda länder, inklusive EU:s medlemsstater, att själva avgöra vilken energimix de föredrar med utgångspunkt från sina nationella förutsättningar, men med beaktande av gemensamt beslutade klimatmål.

I Sverige är satsningar på förnybar energiproduktion och styrmedel som gynnar användning av förnybar el och förnybara bränslen viktiga verktyg för att stimulera en klimatanvänlig utveckling. Genom en god tillgång till vattenkraft och olika biobränslen från de gröna näringarna har Sverige särskilt gynnsamma förutsättningar för detta jämfört med många andra länder. Därtill har vindkraften byggts ut kraftigt i Sverige under det senast decenniet samtidigt som intresset för produktion av solenergi också stadigt ökar. Energipolitikens mål om ett helt förnybart elsystem till 2040 är onekligen viktigt ur klimatsperspektiv.

Trots ambitiösa målsättningar och den pågående utbyggnaden av den förnybara kraftproduktionen svarar kärnkraften alltså för ca 40 procent av den produktion. Kärnkraften väntas också spela en viktig roll i det svenska kraftsystemet under flera kommande årtionden. Ur ett klimatpolitiskt perspektiv kan kärnkraften anses ha vissa fördelar, åtminstone om man jämför med förbränning av fossila bränslen, men oaktat detta faktum är det utskottets uppfattning att kärnkraften på sikt inte är en kraftproduktionsresurs på vilken man kan basera en framgångsrik klimatpolitik. Utskottet vänder sig därför också mot att byta ut målet om ett helt förnybart elsystem mot ett mål som innebär att elsystemet ska vara fossilfritt, i linje med vad flera partier har föreslagit i andra sammanhang. Det torde inte råda något tvivel om att en sådan förändring främst syftar till att låta kärnkraften få spela en större roll i den framtida energimixen på bekostnad av de förnybara alternativen.

Kärnkraftens framtid i Sverige berörs i motion 2019/20:3481 (KD). Det efterfrågas bl.a. ett tillkännagivande om att regeringen inom ramen för elektrifieringsstrategin ska ta fram en plan för det som brukar betecknas den fjärde generationens kärnkraft. Här hänvisar utskottet till vad det anförde i det nyligen beslutade betänkandet 2019/20:NU14 Energipolitik. Utskottet konstaterade då att teknikutveckling förvisso ofta är av godo, men med hänvisning till en avvaktande inställning till kärnkraftens roll på längre sikt var utskottet inte berett att tillstyrka några förslag på detta tema. Utskottet ansåg därför inte

heller att det var motiverat med en särskild strategi för utvecklingen av fjärde generationens kärnkraft. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka motion 2019/20:3481 (KD) i denna del.

Även yrkanden om kärnreaktorerna Ringhals 1 och 2 liknande de som nu är aktuella i den nyssnämnda motionen behandlades i betänkandet Energipolitik (bet. 2019/20:NU14) liksom i ett betänkande om statliga bolag (bet. 2019/20:NU4). Utskottet framhöll vid dessa tillfällen att riksdagens beslutade uppdrag till det statliga energibolaget Vattenfall – som är majoritetsägare i Ringhalsverket – innebär att bolaget ska bedriva sin verksamhet på affärsmässiga grunder. Vattenfall verkar dessutom på en konkurrensutsatt marknad, och beslut som bolaget fattar på marknadsmässiga grunder – i enlighet med uppdraget – bör riksdagen inte uttala sig om. Vidare påminde utskottet om att Vattenfall – liksom de övriga statligt ägda bolagen – är en självständig juridisk person, där det högsta beslutande organet är bolagsstämman. Enligt aktiebolagslagen ansvarar styrelsen för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och ska, liksom bolagets ledning, se till bolagets bästa. Med hänvisning till detta såg utskottet ingen anledning för riksdagen att uttala sig om reaktorerna vid kärnkraftverket i Ringhals. Utskottet anser inte att det som anförts om Ringhalsreaktorerna 1 och 2 i motion 2019/20:3481 (KD) gör att det finns skäl att ändra uppfattning i frågan. Miljö- och jordbruksutskottet bör därför avstyrka motionen i den aktuella delen.

Sammantaget innebär det anförda att utskottet förordar att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker motion 2019/20:3481 (KD) yrkandena 2 och 10.

Vissa övriga energirelaterade klimatfrågor

Energipolitiken har en viktig roll att spela när det gäller att bidra till klimatomålen. Det gäller exempelvis betydelsen av offensiva satsningar på en ökad elektrifiering inom ramen för en nationell strategi för elektrifiering. En ökad elektrifiering av en i huvudsak fossilbränsleberoende vägtransportsektor förutsätter i sin tur ett robust elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Därutöver behövs nödvändig infrastruktur för distribution av el till slutanvändarna i form av ledningar med tillräcklig kapacitet samt laddningsmöjligheter. I klimathandlingsplanen anger regeringen att laddinfrastruktur bör byggas ut i en sådan takt att den inte blir ett hinder för elektrifieringen av transportsektorn samt att det bör införas ett nytt stöd för laddinfrastruktur längs de större vägarna. Utskottet anser emellertid inte att det finns skäl för miljö- och jordbruksutskottet att tillstyrka det som föreslås i motion 2019/20:3481 (KD) om att det bör införas ett stöd till laddinfrastruktur. Det är i stället utskottets uppfattning att den utlovade elektrifieringskommissionen bör ges möjlighet att på ett mer förutsättningslöst sätt bedöma vilka styrmedel som är mest ändamålsenliga och kostnadseffektiva för att stimulera transportsektorns fortsatta elektrifiering. Utskottet ser det som

rimligt att elektrifieringskommissionen i det sammanhanget bl.a. överväger åtgärder för att skapa bättre tillgång till laddinfrastruktur för olika boendeformer i linje med vad som föreslås i motionen. Något uttalande från riksdagen anser utskottet dock inte vara motiverat, och miljö- och jordbruksutskottet bör därför avstyrka motionen i den aktuella delen.

Utskottet anser inte heller att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka förslaget i motion 2019/20:3481 (KD) om att regeringen som ett led i genomförandet av den aviserade elektrifieringsstrategin bör etablera ett samarbete med andra kärnkraftsländer inom och utom Europa för att utveckla ett fåtal standardiserade kärnkraftverk. Utskottet har i betänkande 2019/20:NU14 Energipolitik nyligen avstyrkt ett motsvarande yrkande med hänvisning till de samarbeten som redan finns etablerade inom ramen för bl.a. Euratom och den strategiska EU-planen för energiteknik (European Strategic Energy Technology Plan, SET Plan). Dessa verksamheter syftar bl.a. till att utveckla nästa generation av mer hållbara reaktortekniker samt utveckla nya tillämpningar för kärnkraft. I sitt ställningstagande framförde utskottet också uppfattningen att det inte kan anses vara en uppgift för riksdagen att så specifikt peka ut – och därmed i någon utsträckning även begränsa – vilken inriktning Sverige bör förespråka inom ramen för dylika samarbeten. Utskottet anser därför att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka motion 2019/20:3481 (KD) i den aktuella delen.

Styrningen av de statliga bolagen berörs i motion 2019/20:3480 (V) yrkande 2. Som en del av yrkandet vill motionärerna att regeringen ges i uppdrag att se till att direktiv och ägarinstruktioner till statliga bolag är i enlighet med det klimatpolitiska ramverket. Här vill utskottet framhålla att styrningen av de statliga bolagen följer statens ägarpolicy och de riktlinjer som finns för bolag med statligt ägande. Regeringen har i den senaste årliga redogörelsen för företag med statligt ägande (skr. 2018/19:140) redovisat att den inom ramen för statens ägarpolicy kommer att fortsätta att utveckla regeringens bolagsstyrning och att vid behov revidera statens ägarpolicy. Utskottet förutsätter att sådana revideringar även kan innefatta anpassningar i förhållande till det klimatpolitiska ramverket i linje med det som föreslås i motionen. Något riksdagsuttalande med den innebörden anser utskottet dock inte vara motiverat, varför yrkande 2 i motion 2019/20:3480 (V) bör avstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet i den del som gäller de statliga bolagen.

I anslutning till dessa överväganden kring styrningen av de statliga bolagen vill utskottet också lyfta fram betydelsen av att det finns en tydlig koppling mellan klimatpolitiken och den mer övergripande näringspolitiken. Näringspolitiska insatser och andra åtgärder som på olika sätt påverkar små och stora företag bör präglas av ett tydligt klimatperspektiv, med den grundläggande inställningen att det ska vara lätt för företag att agera på ett sätt som inte belastar klimatet. Samtidigt ska den grundläggande och brett accepterade miljöpolitiska principen om att förorenaren betalar tillämpas på ett sådant sätt att det ska medföra kännbara kostnader för de aktörer som inte agerar i linje med de klimatpolitiska målen.

Fortsatta satsningar på energieffektiviseringsåtgärder och på olika former av förnybar kraftproduktion kommer också att kunna bidra till att minska utsläppen av växthusgaser från energisektorn. Utskottet noterar att regeringen i klimathandlingsplanen framhåller att ytterligare åtgärder bör vidtas för att göra det enklare och mer lönsamt att investera i förnybar energi, såsom exempelvis vindkraft.

Just havsbaserad vindkraft berörs för övrigt i motion 2019/20:3480 (V) med särskilt fokus på sådana anläggningars förhållande till försvarets verksamhet. Här vill utskottet, liksom försvarsutskottet gjorde tidigare i år, nämna att regeringen för närvarande genomför en översyn av all relevant lagstiftning för att uppnå Sveriges klimatomål. Därutöver har Försvarsmakten fått i uppdrag av regeringen att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga samhället när det bl.a. gäller vindkraftsärenden. Försvarsmakten ska även analysera jämförbara länders och grannländers erfarenheter av fungerande samexistens mellan försvarsmakt och en kraftigt utbyggd vindkraft inom samma geografiska område. Försvarsmakten ska återkomma med förslag på hur det svenska systemet kan förbättras i det avseendet. Sammantaget anser utskottet att utfallet av dessa pågående processer bör avvaktas innan det finns skäl för riksdagen att agera i frågan om den havsbaserade vindkraftens förhållande till försvarsmaktens intressen. Miljö- och jordbruksutskottet bör därför avstyrka motion 2019/20:3480 (V) i den aktuella delen.

Avslutningsvis är det utskottets uppfattning att miljö- och jordbruksutskottet också bör avstyrka förslaget i den sistnämnda motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett riktat statligt stöd för att offentliga byggnader ska kunna installera produktion av förnybar energi. Under den rådande coronakrisen kan en sådan skyndsam hantering knappast anses vara den mest prioriterade och inte heller något som bör drivas fram vid sidan om den ordinarie budgetprocessen.

Sammanfattningsvis anser utskottet att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka yrkandena 2, 22 och 65 i motion 2019/20:3480 (V) och yrkandena 9 och 21 i motion 2019/20:3481 (KD) i de berörda delarna.

Klimat och handel

Propositionen

Under rubriken Klimat- och handelspolitik anger regeringen att reformarbetet för att genomföra Parisavtalet bör intensifieras och att 1,5-gradersmålet måste nås. Handel är ett viktigt verktyg för hållbar utveckling, och Sverige bör verka för att handeln bidrar till ett effektivt användande av globala resurser. Sverige bör vara pådrivande i rollen att visa på möjligheterna att förena klimatåtgärder med ekonomisk utveckling. Sverige bör verka för att kopplingen mellan Parisavtalet och handeln stärks, så att exempelvis handels- och investeringsavtal samt EU:s unilaterala handelspreferenser för utvecklingsländer inom ramen

för det allmänna preferenssystemet (GSP plus) kan vara ett instrument för att uppfylla Parisavtalets mål.

Sverige stöder att EU ska stärka och främja genomförandet av Parisavtalet och uppmanar därför kommissionen att utföra en analys i det avseendet, inklusive av möjligheten att inkorporera Parisavtalet som en väsentlig klausul i samarbetsavtal inklusive frihandelsavtal med tredje part. Sverige bör fortsätta verka för att handelsavtal särskilt ska belysa klimataspekter och Parisavtalets genomförande och att dessa får en framträdande roll i frihandelsavtal.

Sverige avser att fortsätta driva på för att generellt avskaffa tullar och handelshinder, inklusive för klimatvänliga varor, tjänster och teknik, i EU:s handelsavtal så att dessa kan bidra till att öka takten i klimatomställningen. OECD:s analysarbete om handelsaspekter av cirkulär ekonomi har en viktig roll för att förstärka synergier mellan handel och klimat och detta arbete bör stödjas.

Regeringen anser också att Sverige bör driva på för att de internationella och europeiska regelverken för bl.a. exportkrediter och annan offentlig handelsfinansiering ska bidra till hållbarhet och uppfyllandet av Parisavtalet. Export av grön och klimatsmart teknik kan, utöver att bidra till minskade klimatutsläpp, bidra till att stärka svensk konkurrenskraft. Regeringen avser att ge Exportkreditnämnden i uppdrag att tillsammans med Svensk Exportkredit AB se över hur det svenska och internationella exportfinansieringssystemet ska bidra till tydlig omställning och kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser. Uppdraget ska beskriva hur förslagen påverkar svenska företags konkurrenskraft, risken för koldioxidläckage och den långsiktiga påverkan på de globala utsläppen. För att verksamheten och kreditgivningen ska vara i linje med Parisavtalet och inte skapa inlåsningar i fossilberoende behöver en anpassning göras. Detta görs bl.a. genom att senast 2022 upphöra med de svenska exportkrediterna till investeringar för prospektering och utvinning av fossila bränslen.

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:3482 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 4 framhålls det att en viktig del av svensk klimatpolitik är att behålla hög tillväxt och konkurrenskraft i svensk industri, vilket gör att ännu fler klimatsmarta produkter kan exporteras. Klimatpolitiken får inte styra mot mindre utrikeshandel för att minska de inhemska koldioxidutsläppen eftersom detta skulle ske på bekostnad av ökade globala utsläpp. Översynen av lagstiftningen för att det klimatpolitiska ramverket ska få genomslag får därför inte påverka svensk konkurrenskraft negativt. Motionärerna vill att utsläppen med hänsyn till exportens klimatnytta ska börja mätas och följas upp på samma sätt som Naturvårdsverket i dag mäter territoriella och konsumtionsbaserade utsläpp. Naturvårdsverket bör därför få ett nytt uppdrag att beräkna och redovisa klimatnyttan av Sveriges export. Motionärerna vill förhindra att politiken skapar dåliga förutsättningar för svensk industri och därmed tvingar klimatsmart produktion att flytta till andra länder.

Det är positivt att klimathandlingsplanen tar upp den betydelse som näringslivet har i att minska utsläppen i Sverige och vikten av forskning och innovation. Denna uppfattning redovisas i kommittémotion 2019/20:3479 av Martin Kinnunen m.fl. (SD). Motionärerna anser dock att det är en brist att handlingsplanen inte tar upp den potential som finns för svensk industri att genom klimatvänlig export bidra till minskade utsläpp på global nivå. Dessutom pliktar en stor del av svensk industri under EU:s utsläppshandelssystem som är lagstadgat att nå nettonollutsläpp 2045. Industri som pliktar under detta system är därmed per definition mer klimatvänlig än industri som ligger utanför. Enligt yrkande 3 bör därför en prioriterad del av klimatpolitiken vara att främja svensk industri, särskilt exportindustri.

I kommittémotion 2019/20:3480 av Jens Holm m.fl. (V) återfinns också ett antal yrkanden med handelspolitisk koppling. Motionärerna förordar en rättvis handelspolitik som sätter människor, social rättvisa, djur, klimatet och miljön främst. Handel med omvärlden är avgörande för Sverige. De vill att EU bör ställa som krav att motparten ska leva upp till Parisavtalet i alla förhandlingar om handelsavtal och att regeringen bör verka för att EU ställer krav på efterlevnad av Parisavtalet i alla förhandlingar om handelsavtal (yrkande 68). Motionärerna anser också att det gigantiska handelsavtalet med Mercosur ska stoppas. Avtalet har mötts av omfattande kritik från civilsamhället i bl.a. Brasilien, och motionärerna ger flera exempel på hur Brasiliens styre orsakar betydande miljö- och klimatskador. Därför bör det nuvarande handelsavtalet med Mercosur stoppas, och i stället bör krav ställas på bindande klimat- och miljöåtaganden som villkor för fortsatta förhandlingar (yrkande 69).

Enligt motionärerna är en brist i EU:s handelsavtal att de inte fastslår vilka sanktioner som ska användas när ett land inte respekterar sina åtaganden. Därför anser de att regeringen bör verka för att kapitlen om hållbarhet i de handelsavtal som EU ingår med andra länder ska stipulera sanktioner ifall parterna inte håller sina åtaganden (yrkande 70).

Av klimathandlingsplanen framgår att regeringen har för avsikt att senast 2022 upphöra med de svenska exportkrediterna till investeringar i prospektering och utvinning av fossila bränslen. Detta välkomnar motionärerna. De efterfrågar dock även ett stopp för samtliga fossila verksamheter, dvs. även för förädling och kraftgenerering inom fossila verksamheter. I yrkande 71 begär de ett tillkännagivande om att de svenska exportkrediterna till investeringar i samtliga fossila verksamheter, inklusive förädling och kraftgenerering, ska upphöra senast 2022.

För att utvecklingsländer ska ha några möjligheter att bromsa sina egna utsläpp och samtidigt utvecklas behöver de få tillgång till modern miljöteknik. Genom att förändra patentlagstiftningen kan tekniköverföring gynnas. Det saknas enligt motionärerna i stor utsträckning konkreta politiska initiativ för att underlätta tekniköverföring till utvecklingsländer. Sverige borde ta liknande initiativ och driva på EU och andra industriländer så att en storskalig tekniköverföring kan komma till stånd. Sverige bör, i internationella klimatförhandlingar och andra forum, verka för att miljöteknik och vissa livsmedelstekniker

som begränsar klimatförändringen ges liknande undantag som finns inom TRIPS-avtalet när det gäller livsbesparande mediciner (yrkande 72).

För att tydliggöra företagens miljö- och klimatansvar bör ett klimat- och miljöperspektiv anläggas på de förslag som regeringen tar fram. Regeringen bör utreda möjligheten att införa klimat- och miljöperspektiv enligt *environmental due diligence* i regelverken för företags agerande utomlands (yrkande 74).

Vissa kompletterande uppgifter

Handelsavtal och hållbarhetskrav

I december 2019 beslutade regeringen om Sveriges export- och investeringsstrategi. Strategin är framtagen av regeringen samt Centerpartiet och Liberalerna. En av de fem målsättningarna i strategin är att Sverige ska vara pådrivande för en fri, hållbar och rättvis internationell handel. I strategin konstateras att handelns betydelse för genomförandet av Agenda 2030, de globala målen och Parisavtalet blir alltmer framträdande. Vidare framgår att det inleds ett arbete för att lyfta fram hållbarhetsdimensionen som utgångspunkt för nya frihandelsförhandlingar. Sverige ska verka för fler djupa och breda frihandelsavtal mellan EU och tredje part samt att dessa tar hänsyn till miljö och hållbarhet, inklusive Parisavtalet.

I meddelandet Den europeiska gröna given (COM(2019) 640) presenterade kommissionen i december 2019 en första färdplan för de centrala politiska strategier och åtgärder som kommissionen menar krävs för att ställa om EU:s politik och nå visionen om nettonollutsläpp 2050. Meddelandet innehåller ett avsnitt om hur handelspolitiken kan stödja EU:s gröna omställning. Kommissionen framhåller att handelspolitiken fungerar som en plattform för samarbete med handelspartner i klimat- och miljöåtgärder och konstaterar att åtaganden om hållbarhet, särskilt vad gäller åtgärderna mot klimatförändringar, kontinuerligt stärkts i EU:s handelsavtal. Kommissionen anför att man också har intensifierat insatserna för att genomföra åtagandena för hållbar utveckling i EU:s handelsavtal, och framhåller att dessa insatser kommer att förstärkas ytterligare när en ansvarig för efterlevnaden av handelsavtal utnämns. I fråga om klimatförändringarna konstaterar kommissionen att alla EU:s senaste avtal omfattar ett bindande åtagande för parterna att ratificera och verkkningsfullt genomföra Parisavtalet. Kommissionen anger att den kommer att föreslå att efterlevnaden av Parisavtalet ska bli ett viktigt inslag i alla framtida övergripande handelsavtal. Utskottet har yttrat sig till miljö- och jordbruksutskottet över kommissionens meddelande (yttr. 2019/20:NU5y).

När det gäller handelsavtalet med Mercosurländerna omfattar avtalet bl.a. bestämmelser om ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Det innebär bl.a. att EU och Mercosur ska respektera och samarbeta för att genomföra åtaganden i multilaterala avtal och konventioner, FN:s klimatkonvention och Parisavtalet. Parterna åtar sig också att främja den positiva roll som handel kan

ha för en utveckling mot låga klimatgasutsläpp och en ökad förmåga att anpassa sig till effekterna av klimatförändringar. Parterna ska också samarbeta i frågor som handlar om handel och klimat, både bilateralt och regionalt samt i internationella forum.

I december 2019 beslutade regeringen att ge Kommerskollegium i uppdrag att analysera Mercosuravtalets hållbarhetskapitel. I uppdraget ingick bl.a. att analysera hur detta kapitel kan bidra till genomförande av Parisavtalet och andra åtaganden på miljö- och klimatområdet samt en analys av kapitlet i relation till befintliga miljöregler, ”parternas rätt att reglera” samt parternas åtaganden att inte sänka skyddsnivåer i syfte att vara mer attraktiva för handel och investeringar. Kommerskollegium skulle även redovisa ett resonemang om relationerna mellan de olika miljöaspekter som kapitlet omfattar och eventuella målkonflikter mellan dem samt ett resonemang om möjligheterna att främja samarbete kring hållbarhetsfrågor redan innan handelsavtalet träder i kraft. Uppdraget redovisades den 31 mars 2020 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Statsrådet Anna Hallberg besvarade i september 2019 en interpellation om handelsavtalet med Mercosur (ip. 2018/19:313). Av svaret framgår bl.a. att EU:s krav för att gå vidare med Mercosuravtalet är att alla parter förbinder sig att respektera och effektivt genomföra Parisavtalet. Om Brasilien inte tar sina klimatmål på allvar kommer det enligt statsrådet att få effekter för ratificeringsprocessen av avtalet. Statsrådet framhåller vidare att EU genom avtalet kan påverka Mercosurländernas klimat- och miljöpolitik i övrigt. Att motsätta sig Mercosuravtalet skulle innebära att låta handeln fortsätta utan bindande regler för miljö och klimat.

Liknande förslag om handelsavtal och hållbarhet som de i motion 2019/20:3480 (V) har även hanterats i utskottets handelspolitiska betänkande våren 2020 (bet. 2019/20:NU15). Utskottet avstyrkte förslagen genom att bl.a. hänvisa till den förda politiken samt pågående och aviserade insatser. Företrädaren för Vänsterpartiet hade en annan uppfattning och förordade i reservationer att förslagen skulle tillstyrkas.

Miljöteknik och TRIPS-avtalet

Avtal om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPS-avtalet) utgör en del av WTO:s regelverk och innehåller bl.a. bestämmelser om patent och upphovsrätt. Utskottet har i ett tidigare betänkande redogjort för innehållet i avtalet (bet. 2011/12:NU13). Utskottet har vid flera tidigare tillfällen avstyrkt liknande förslag som det i motion 2019/20:3480 (V) om miljöteknik och TRIPS-avtalet (senast i bet. 2017/18:NU11). Utskottet har vid dessa tillfällen bl.a. hänvisat till de diskussioner som pågår inom de internationella klimatförhandlingarna och inom ramen för WTO. Utskottet har också konstaterat att frågor som rör tekniköverföring även berörs i Agenda 2030 och noterat det arbete som pågår inom ramen för den gröna klimatfonden och centret för tekniköverföring i Köpenhamn (Climate Technology Centre and Network,

CTCN). I en reservation förordade företrädaren för Vänsterpartiet att förslaget skulle tillstyrkas.

Vid FN:s klimatmöte i Köpenhamn 2009 enades parterna om att etablera en ny klimatfond: den gröna klimatfonden (Green Climate Fund, GCF). Fondens uppdrag är att stödja utvecklingsländer genom insatser för klimatanpassning och minskade utsläpp av växthusgaser. Sverige är en av de största givarna till fonden.

Vid FN:s klimatmöte i Cancún 2010 beslutade parterna att inrätta ett teknikcenter, Climate Technology Centre and Network (CTCN). Teknikcentret har till uppgift att underlätta överföring av teknik genom att tillhandahålla tre grundläggande tjänster. För det första ska det på begäran av utvecklingsländerna ge tekniskt stöd för att påskynda överföring av klimatteknik. För det andra ska det skapa tillgång till information och kunskap om klimatteknik. För det tredje ska det främja samarbete mellan klimatteknikintressenter via centrumets nätverk av regionala och sektoriella experter från den akademiska världen, den privata och den offentliga sektorn och forskningsinstitut. Enligt CTCN:s webbplats har teknikcentret sedan starten 2014 fram till första kvartalet 2020 haft 192 tekniköverföringsprojekt. Av dessa var 87 avslutade medan övriga befann sig i genomförandefas (37), designfas (40) eller granskningsfas (28).

I december 2015 hölls FN:s klimatmöte i Paris där parterna enades om ett antal åtgärder för att underlätta tekniköverföring till utvecklingsländer. Av avtalstexten framgår bl.a. att utvecklingsländerna ska ges stöd, även ekonomiskt, för att genomföra de åtaganden som specificeras när det gäller teknik. Stödinsatserna till utvecklingsländerna ska beaktas vid de globala översyner av avtalet som ska göras vart femte år. I Paris enades parterna också om att stärka teknikmekanismen och att genomförandekommittén för teknikmekanismen (Technology Executive Committee) och teknikcentret ska stödja genomförandet av Parisavtalet. I bilagan till avtalet anför parterna bl.a. att de tagit hänsyn till de särskilda behov och den särskilda situation som de minst utvecklade länderna befinner sig i när det gäller finansiering och överföring av teknik.

Frågan om tekniköverföring till utvecklingsländer ingår också under flera mål och delmål inom Agenda 2030. För att nå mål 7 om att säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig och hållbar och modern energi för alla har t.ex. länderna enats om att till 2030 stärka det internationella samarbetet för att underlätta tillgång till forskning och teknik inom ren energi, inklusive förnybar energi, energieffektivitet samt avancerad och renare fossilbränslebaserad teknik, samt främja investeringar i energinfrastruktur och ren energiteknik. Enligt mål 17.7 ska länderna också ha enats om att främja utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna på gynnsamma villkor, inklusive koncessions- och förmånsvillkor, på villkor parterna kommit överens om. Inom ramen för Agenda 2030 lanserades även en mekanism för teknikfrämjande, vilken inrättades genom Addis Abeba-handlingsplanen, i syfte att understödja målen för hållbar utveckling. Mekanismen

för teknikfrämjande ska grundas på ett flerpartssamarbete mellan medlemsstaterna, det civila samhället, den privata sektorn, forskarvärlden och FN.

Exportfrämjande och hållbart företagande

I den nyligen beslutade export- och investeringsstrategin anfördes att Sverige inom ramen för bl.a. EU och OECD ska lyfta fram hur de internationella europeiska regelverken för bl.a. exportkrediter och annan offentlig handelsfinansiering ska bidra till att nå de globala målen för hållbar utveckling och uppfyllandet av Parisavtalet. I strategin framhålls att gemensamma spelregler ger förutsägbara och likvärdiga villkor för exportföretagen i alla medverkande länder. Regeringen beslutade den 5 mars 2020 att ge Exportkreditnämnden (EKN) i uppdrag att se över hur de svenska och internationella exportfinansieringssystemen ska bidra till tydlig omställning och kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser. Uppdraget omfattar bl.a. att beskriva hur kreditgivning kan anpassas för att vara i linje med Parisavtalet och inte skapa inlåsningsrisker i fossilberoende samt analysera hur regelverken kan förändras för att uppnå omställning. I uppdraget ingår också att beskriva hur förslagen påverkar svenska företags konkurrenskraft, risken för koldioxidläckage och den långsiktiga påverkan på de globala utsläppen. Uppdraget ska redovisas i augusti 2020.

I december 2019 fattade regeringen beslut om en uppdaterad plattform för internationellt hållbart företagande. Plattformen ska bidra till svenska företags möjligheter att hantera risker i samband med komplicerade investeringar och affärer, inte minst i komplexa marknader. Regeringen anför att den har uttryckt en tydlig förväntan på att svenska företag agerar hållbart och ansvarsfullt genom att arbeta för mänskliga rättigheter, jämställdhet, goda arbetsvillkor, miljö, klimat och korruptionsbekämpning. I plattformen presenteras en rad åtgärder och initiativ på området. Här kan bl.a. nämnas att det bland planerade åtgärder nämns att EKN och Svensk Exportkredit AB (SEK) samarbetar inom OECD och andra forum i syfte att höja lägstanivån på den internationella hanteringen av bl.a. miljöfrågor.

Ett liknande förslag om exportkrediter och företagens klimat- och miljöansvar utomlands som det i motion 2019/20:3480 (V) har även hanterats i utskottets handelspolitiska betänkande våren 2020 (bet. 2019/20:NU15). Utskottet avstyrkte förslaget genom att bl.a. hänvisa till det uppdrag som EKN har fått och som refereras ovan. Företrädaren för Vänsterpartiet hade en annan uppfattning och förordade i en reservation att förslaget skulle tillstyrkas.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet redovisar sina ställningstaganden under följande rubriker:

- Klimatnyttan av Sveriges export
- Främjande av svensk industri
- Övrigt om handel och klimat.

Klimatnyttan av Sveriges export

I motion 2019/20:3482 (M) förordas att Naturvårdsverket ska få i uppdrag att beräkna och redovisa klimatnyttan av Sveriges export. Motionärerna vill förhindra att politiken skapar dåliga förutsättningar för svensk industri och därmed tvingar klimatsmart produktion att flytta till andra länder.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna om vikten av att politiken utformas så att den skapar goda förutsättningar för klimatsmart svensk produktion. Utskottet noterar att en liknande uppfattning också framhålls i propositionen där det anförs att klimatpolitiken inte ska utformas så att utsläppen bara flyttar någon annanstans på grund av att t.ex. industri eller andra verksamheter flyttar till länder med lägre miljökrav. Utskottet anser att både omställningen till ett klimatneutralt samhälle och konkurrenskraften för svensk industri måste prioriteras samtidigt.

Utskottet konstaterar att Naturvårdsverket beräknar Sveriges klimatpåverkande utsläpp, dvs. utsläpp av växthusgaser, på tre olika sätt – territoriella, produktionsbaserade och konsumtionsbaserade. Det territoriella utsläppsmåttet är det som används för att följa upp klimatmålen som satts upp för Sverige inom FN, EU och nationellt. Utskottet noterar vidare Naturvårdsverkets bedömning att oavsett hur de klimatpåverkande utsläppen beräknas så behöver de minska. Utskottet ser i nuläget inga skäl att lägga ett uppdrag till Naturvårdsverket enligt det som förordas i motionen.

Utskottet noterar i sammanhanget att kommissionen i meddelandet om en ny industristrategi för EU anför att den, om skillnaderna i ambitionsnivå runt om i världen kvarstår, kommer att föreslå en mekanism för koldioxidjustering vid gränserna 2021 för att minska risken för koldioxidläckage. Utskottet noterar vidare att Kommerskollegium i december 2019 presenterade en analys av de handelsrelaterade aspekterna av en sådan mekanism och vägen framåt. Utskottet kommer att ha möjlighet att återkomma till förslaget inom ramen för den ordinarie hanteringen av EU-ärenden.

Därmed förordar utskottet att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker motion 2019/20:3482 (M) yrkande 4.

Främjande av svensk industri

I motion 2019/20:3479 (SD) anförs att främjandet av svensk industri, särskilt exportindustri, bör vara en prioriterad del av klimatpolitiken. Motionärerna anser att en brist med handlingsplanen är att den inte tar upp potentialen som finns för svensk industri att genom klimativänlig export bidra till minskade utsläpp på global nivå.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att svensk industri kan bidra till minskade utsläpp på global nivå och noterar att en liknande uppfattning även kommer till uttryck i propositionen. Där konstateras att svensk industri i internationell jämförelse ligger långt fram vad gäller klimateffektivitet och arbetet för att nå nollutsläpp, och att en framgångsrik och konkurrenskraftig svensk industri därmed är bra för det globala klimatarbetet. Utskottet ser också ett

behov av att fortsätta stödja ny miljövänlig teknik och innovation och stärka industrins förutsättningar att klara omställningen. Utskottet konstaterar att kommissionen aviserat flera initiativ på EU-nivå när det gäller stödet till europeisk industri och vill framhålla vikten av att det görs gedigna och genomgripande konsekvensanalyser av de förslag som kommer att presenteras framöver. Utskottet vill också framhålla vikten av att politiken inte går i en protektionistisk riktning.

I fråga om att främja svensk industri vill utskottet vidare påminna om att hänsyn måste tas till EU:s statsstödsregler vid utformningen av åtgärder för att främja eller stödja viss produktion eller verksamhet. Utskottet noterar slutsatsen i propositionen att EU:s regler för statsstöd har stor betydelse för medlemsstaternas möjlighet att stödja klimatvänlig teknik och beteende. Utskottet vill i sammanhanget framhålla betydelsen av utvecklingen av internationella regelverk och standarder. Sverige och EU kan spela en viktig roll i att utarbeta internationella standarder med höga miljö- och klimatambitioner i linje med Parisavtalet och Agenda 2030. Utskottet vill även framhålla vikten av att verka för att underlätta den globala handeln med miljövaror och miljötjänster.

Därmed förordar utskottet att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker motion 2019/20:3479 (SD) yrkande 3.

Övrigt om handel och klimat

Utskottet har i närtid avstyrkt flera liknande förslag om handel och klimat som de i motion 2019/20:3480 (V) i betänkande 2019/20:NU15 Handelspolitik. Utskottet vill inledningsvis framhålla att handel kan vara ett viktigt verktyg för att miljö- och klimatfrågorna ska få ett brett genomslag. Utskottet menar att handelns betydelse för genomförandet av Agenda 2030 och Parisavtalet blivit alltmer framträdande. Hållbarhetsdimensionen är en viktig utgångspunkt för nya frihandelsförhandlingar och det är enligt utskottets uppfattning viktigt att fler djupa och breda frihandelsavtal mellan EU och tredje part ingås och att dessa tar hänsyn till miljö och hållbarhet. Utskottet noterar att det i propositionen framgår att Sverige ska uppmana kommissionen att utföra en analys av bl.a. möjligheterna att inkorporera Parisavtalet som en väsentlig klausul i samarbetsavtal inklusive frihandelsavtal med tredje part.

Utskottet noterar vidare att kommissionen i meddelandet om den europeiska gröna given framhåller att klimat- och miljöåtgärder och åtaganden om hållbarhet, särskilt vad gäller åtgärderna mot klimatförändringar, kontinuerligt stärkts i EU:s handelsavtal. Kommissionen anför att den intensifierat insatserna för att genomföra åtagandena för hållbar utveckling i EU:s handelsavtal och att dessa insatser kommer att förstärkas ytterligare när en ansvarig för efterlevnaden av handelsavtal utnämns. Utskottet noterar också att kommissionen framhåller att alla EU:s senaste avtal omfattar ett bindande åtagande för parterna att ratificera och verkningsfullt genomföra Parisavtalet. Kommissionen anger att den kommer att föreslå att efterlevnaden av Parisavtalet ska bli ett

viktigt inslag i alla framtida övergripande handelsavtal. Vidare anför kommissionen att den kommer att verka för att underlätta handeln med miljövaror och miljötjänster, i bilaterala och multilaterala forum, och stödja öppna och attraktiva marknader för hållbara produkter i EU och resten av världen.

När det gäller den specifika frågan om Mercosuravtalet noterar utskottet att Kommerskollegium haft i uppdrag av regeringen att analysera Mercosuravtalets hållbarhetskapitel. I uppdraget ingick bl.a. att analysera hur hållbarhetskapitlet kan bidra till genomförandet av Parisavtalet och andra åtaganden på miljö- och klimatområdet. Utskottet noterar även statsrådet Anna Hallbergs svar på en interpellation i frågan (ip. 2018/19:313). Av svaret framgår bl.a. att EU:s krav för att gå vidare med Mercosuravtalet är att alla parter förbinder sig att respektera och effektivt genomföra Parisavtalet. Om Brasilien inte tar sina klimatmål på allvar kommer det enligt statsrådet att få effekter för ratificeringsprocessen av avtalet. Statsrådet framhåller vidare att EU genom avtalet kan påverka Mercosurländernas klimat- och miljöpolitik i övrigt. Att motsätta sig Mercosuravtalet skulle innebära att låta handeln fortsätta utan bindande regler för miljö och klimat.

När det gäller svenska exportkrediter konstaterar utskottet att Exportkreditnämnden (EKN) den 5 mars 2020 fick i uppdrag av regeringen att se över hur de svenska och internationella exportfinansieringssystemen ska bidra till tydlig omställning och kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser. Uppdraget omfattar bl.a. att beskriva hur kreditgivning kan anpassas för att vara i linje med Parisavtalet och inte skapa inlåsnings i fossilberoende samt att analysera hur regelverken kan förändras för att uppnå omställning. EKN ska också beskriva hur förslagen påverkar svenska företags konkurrenskraft, risken för koldioxidläckage och den långsiktiga påverkan på de globala utsläppen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 augusti 2020. Utskottet ser ingen anledning att förekomma denna redovisning.

Som framgår av det föregående har utskottet tidigare behandlat förslag om undantag för miljöteknik och vissa livsmedelstekniker i TRIPS-avtalet. Utskottet vill liksom då framhålla vikten av att utvecklingsländer får tillgång till ny, energieffektiv teknik. Ökad tillgång till modern miljöteknik är centralt för att dessa länder ska kunna minska utsläppen samtidigt som de utvecklas hållbart. Utskottet delar därför även fortsättningsvis motionärernas uppfattning att det är bekymmersamt att utvecklingsländerna i dag ofta inte har råd med den modernaste och miljövänligaste tekniken. Utskottet har tidigare noterat diskussioner inom ramen för WTO för att hitta en lösning på detta problem. Utskottet tvingas dessvärre konstatera att diskussionerna, i likhet med mycket annat inom ramen för WTO-samarbetet, tycks ha avstannat. Utskottet vill i likhet med tidigare betona vikten av att fullfölja åtagandena om tekniköverföring inom ramen för Agenda 2030 och noterar det arbete som pågår inom ramen för den gröna klimatfonden och centret för tekniköverföring i Köpenhamn (Climate Technology Centre and Network, CTCN). Utskottet vill även framhålla betydelsen av att söka politiska lösningar som inte innebär att patentsystemet undermineras, vilket annars skulle riskera att leda till att viktiga

innovationer uteblir eftersom utvecklingen av miljöteknik kräver stora investeringar i forskning och utveckling och ett visst risktagande. Utskottet vill i sammanhanget även framhålla vikten av att regeringen med kraft fortsätter att driva frågan om att avskaffa tullar och handelshinder för klimatvänlig teknik och verkar för att återuppta förhandlingarna om ett frihandelsavtal för gröna varor (Environmental Goods Agreement, EGA).

När det gäller frågan om hållbart företagande och företagens miljö- och klimatansvar konstaterar utskottet att det finns ett antal riktlinjer och vägledande principer till stöd för företagens arbete med hållbarhet, däribland OECD:s riktlinjer för multinationella företag och FN:s Global Compact som båda bl.a. omfattar miljöområdet. Utskottet konstaterar vidare att regeringen i december 2019 beslutade om en plattform för internationellt hållbart företagande i vilken regeringen uttrycker en tydlig förväntan på att svenska företag agerar hållbart och ansvarsfullt genom att bl.a. arbeta för miljö och klimat. Utskottet anser att hållbart företagande i första hand ska vila på företagen själva. Det innebär dock inte att staten inte ska kunna ställa krav på företagen, t.ex. inom ramen för statens exportfrämjande verksamhet. Utskottet vill också framhålla att staten har ett ansvar för att vara föregångare i arbetet med hållbart företagande, och påminna om att hållbart företagande sedan ett antal år ingår i förvaltningen av de statliga bolagen. När det gäller den exportfrämjande verksamheten vill utskottet påminna om att Business Sweden, Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit AB samtliga har uppdrag och skyldigheter att följa riktlinjer och lagstiftning inom hållbarhetsområdet, bl.a. på miljöområdet.

Därmed förordar utskottet att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker motion 2019/20:3480 (V) yrkandena 68–72 och 74.

Klimat och mineral

Propositionen

EU är i mycket hög grad importberoende av de metaller som krävs för bl.a. elektrifiering av transportsystemet och för vindkraft. Detta gäller också de metaller som EU listat som kritiska metaller, dvs. som har avgörande betydelse för EU:s industriella överlevnad men som produceras i endast ett fåtal länder med oftast svag politisk styrning eller rättssäkerhet, vilket kan leda till oväntade störningar i utbud. Ett exempel är kobolt där Demokratiska Republiken Kongo i dag står för ca 64 procent av världsproduktionen. Kobolt är en av de s.k. batterimetallerna. Ett annat exempel är den sällsynta jordartsmetallen neodym där Kina dominerar marknaden (andel ca 95 procent). Behovet av att öka den inhemska europeiska råvaruproduktionen har bl.a. belysts i EU:s industri-policy och i EU:s batteristrategi. Sverige är ett av EU:s viktigaste gruvländer och ses därmed som en mycket viktig aktör inom EU för att säkra tillgång till hållbart producerade råvaror till EU:s industrier. Inom ramen för regeringens handlingsplan Smart industri har Sveriges geologiska undersökning (SGU)

haft i uppdrag att påbörja kartläggning av innovationskritiska metaller från såväl Sveriges berggrund som från gruvavfall. Myndigheten gör bedömningen att Sverige har potential att utvinna flertalet av de metaller som behövs till energi- och klimatomställningen.

Motionen

I kommittémotion 2019/20:3480 av Jens Holm m.fl. (V) välkomnar motionärerna att regeringen anser att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas bör förbjudas. Av handlingsplanen framgår att frågan bereds inom Regeringskansliet samt att regeringen bedömer att ett förbud bör införas och en ny lagstiftning planeras träda i kraft den 1 januari 2022. Motionärerna anser att klimathandlingsplanen bör tydliggöra att ett förbud för ny exploatering av fossil energi ska införas under mandatperioden och att lagstiftning som innebär ett förbud mot prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska införas senast 2022 (yrkande 25).

I yrkande 28 framför motionärerna ett önskemål om att regeringen senast 2021 återkommer med förslag på åtgärder för att förhindra import av batterimetaller som inte är producerade på ett hållbart sätt. De anser att batterier och drivmedel ska produceras på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt. Det borde, enligt deras uppfattning, därför inte vara tillåtet att importera mineral och metaller som inte producerats på ett hållbart sätt till Sverige eller EU. För att kunna spåra att mineral inte kommer från länder som t.ex. Kongo och medför fruktansvärda konsekvenser för människor måste spårbarhet och hållbarhetsmärkning tas fram. Sverige har också ett nationellt ansvar att utvinna metaller och mineral på ett hållbart sätt för att möta ökad efterfrågan.

Vissa kompletterande uppgifter

Förbud mot utvinning av olja, kol och gas

På regeringens uppdrag har SGU utrett vad ett förbud mot landbaserad utvinning av olja och gas innebär och beskrivit konsekvenserna av ett sådant eventuellt förbud. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet i april 2017 i rapporten Konsekvenser av förbud mot landbaserad utvinning av olja och gas (dnr 31-560/2017).

Under 2019 kompletterade SGU den ovan refererade redovisningen angående dels förekomsten av gällande tillstånd, dels konsekvenser för prospektering efter kol, olja och gas samt av att utvinna kol. En departementspromemoria utarbetas för närvarande, och den kommer därefter att sändas ut på remiss. Arbetet ska ligga till grund för ny lagstiftning i enlighet med den sakpolitiska överenskommelse som slöts mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet i januari 2019. I överenskommelsen anges det bl.a. att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska förbjudas på motsvarande sätt som har gjorts med uran och att regelverket för när

mineral får utvinnas från alunskiffer ska skärpas. Det framgår också att frågorna ska utredas och att ny lagstiftning ska finnas på plats 2022 (punkt 33).

Konfliktmineral

I EU:s s.k. konfliktmineralförordning ((EU) 2017/821) fastställs krav på importörer av s.k. konfliktmineral att införa system för tillbörlig aktsamhet i leverantörskedjorna för att bryta länken mellan finansiering av väpnade konflikter och handel med guld och de tre mineralen tenn, tantal och volfram. Förordningen trädde i kraft den 8 juni 2017 men de delar som avser obligatoriska krav på importörerna tillämpas först från den 1 januari 2021. Regeringen tillsatte den 29 april 2019 en utredning för att förbereda för tillämpningen 2021. Enligt uppgift från Utrikesdepartementet bereds utredningens förslag för närvarande inom Regeringskansliet och planen är att ett förslag ska remitteras under våren 2020.

I regeringens nyligen beslutade plattform för internationellt hållbart företagande konstaterar regeringen att det har rapporterats om undermåliga arbetsvillkor och övergrepp mot befolkningar i områden där kobolt utvinns, en metall som inte klassas som en konfliktmineral enligt EU-förordningen. Regeringen anför att det finns annat stöd för att företagen ska kunna öka kontrollen över sina leverantörskedjor för mineral och få bättre kunskap om varifrån deras importerade råvaror eller andra produkter kommer. Regeringen framhåller att den under flera år finansierat OECD:s arbete med ansvarsfulla försörjningskedjor av konfliktmineral som är bredare än konfliktmineralförordningen och även kan tillämpas på försörjningskedjor för kobolt. Regeringen konstaterar att tillämpningen av riktlinjerna har spridits och den ökade efterfrågan kommer till stor del från importörer av andra mineral än konfliktmineral. Som ett svar på detta har OECD utvecklat en portal som ska hjälpa importörerna att identifiera olika sorters risker i leverantörskedjor över hela världen. Utöver konfliktfinansiering från konfliktmineral kan det röra sig om risker för kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption, penningtvätt och barnarbete. Regeringen framhåller att det är viktigt att företagen tillämpar riktlinjerna och identifierar och hanterar risker i sina leverantörskedjor för kobolt så att importen av detta grundämne inte bidrar till barnarbete, undermåliga arbetsvillkor och andra övergrepp mot befolkningar i de områden där kobolt utvinns.

Europeiskt batteriprojekt

I mitten av april 2020 meddelades att Sverige har anmält deltagande i det europeiska storprojektet European Battery Innovation till EU-kommissionen. Detta projekt är ett av två s.k. viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse som har bildats för att främja innovativ och hållbar batteriproduktion i EU. I projektet medverkar Sverige med batteriföretaget Northvolt. Regeringens finansiering av projektet för 2020 uppgår till 40 miljoner kronor, varav 10 miljoner kronor i 2020 års vårändringsbudget (prop. 2019/20:99).

Utskottets ställningstagande

Sverige är ett av EU:s viktigaste gruvländer och därmed en mycket betydelsefull aktör för att säkra tillgång till hållbart producerade råvaror till EU:s industrier. Sverige har även goda förutsättningar att producera sådana kritiska metaller som behövs för klimat- och energiomställningen. Det gäller exempelvis sådana metaller som behövs inom vindkraftsindustrin och för batteritillverkning.

Utskottet delar uppfattningen i motion 2019/20:3480 (V) att mineral som används i bl.a. batterier ska produceras på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt. Behovet av att öka den inhemska europeiska råvaruproduktionen har bl.a. belysts i EU:s industripolicy och i EU:s batteristrategi. Utöver att underlätta för produktion i länder med väletablerad miljö- och arbetsrättslig lagstiftning, som exempelvis Sverige, är det viktigt att Sverige och EU agerar för att påverka de tvivelaktiga förhållanden som råder inom gruvnäringen i vissa länder. Här vill utskottet lyfta fram arbetet inom ramen för EU:s s.k. konfliktmineralförordning ((EU) 2017/821) i vilken det bl.a. fastställs krav på importörer av sådana mineral som kan finansiera väpnade konflikter. Förordningen trädde i kraft i juni 2017 men de obligatoriska kraven på importörerna kommer att börja tillämpas den 1 januari 2021. I april 2019 tillsatte regeringen en utredning för att förbereda för tillämpningen fr.o.m. det nyssnämnda datumet. Utskottet noterar att förslaget enligt plan ska remitteras under våren 2020.

Det är emellertid inte alla mineral som kan komma att spela en viktig roll för klimat- och energiomställningen som klassas som konfliktmineral. Ett exempel är kobolt som är en viktig metall för batteritillverkning. Kobolt utvinns i vissa länder som har undermåliga arbetsvillkor och där det förekommer kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption, penningtvätt och barnarbete. Här vill utskottet framhålla att Sverige under flera år har finansierat OECD:s arbete med ansvarsfulla försörjningskedjor av olika mineral. Detta arbete har ett bredare angreppssätt än konfliktmineralförordningen och kan därför tillämpas på utvinningen av kobolt. Utskottet anser att det är viktigt att företagen tillämpar riktlinjerna och identifierar och hanterar risker i sina leverantörskedjor så att importen av kobolt och andra mineral inte underblåser en negativ utveckling i de områden där utvinningen sker. Utskottet förordar i första hand ett fortsatt offensivt arbete inom ramen för de ovan beskrivna internationella samarbetena framför mer radikala handelsrestriktioner. Med det anförda förordar utskottet att miljö- och jordbruksutskottet ska avstyrka motion 2019/20:3480 (V) i den del som gäller ett förbud mot import av batterimetaller som inte har producerat på ett hållbart sätt.

När det gäller frågan om utvinning av fossila energikällor som kol, olja och gas har regeringen aviserat att den har för avsikt att förbjuda sådan utvinning i Sverige fr.o.m. 2022, vilket också nämns i motion 2019/20:3480 (V). Utskottet anser inte att det finns skäl för riksdagen att föregripa detta arbete genom att bifalla det förslag i motionen som har just den innebörden. Utskottet anser således att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka motionen i den aktuella delen.

Avslutningsvis vill utskottet påminna om att riksdagen tidigare under 2020 riktade ett tillkännagivande till regeringen om att den senast när budgetpropositionen för 2021 lämnas till riksdagen bör redovisa för riksdagen vilka konkreta åtgärder som vidtagits för att förenkla och förkorta tillståndprocesserna för gruv- och mineralnäringen (bet. 2019/20:NU11).

Sammanfattningsvis anser utskottet att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka yrkandena 25 och 28 i motion 2019/20:3480 (V).

Stockholm den 23 april 2020

På näringsutskottets vägnar

Helene Hellmark Knutsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Helene Hellmark Knutsson (S), Mattias Bäckström Johansson (SD), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Arman Teimouri (L), Lorena Delgado Varas (V), Rickard Nordin (C), Betty Malmberg (M), Josefin Malmqvist (M), Martina Johansson (C), Alexandra Völker (S), Anna Vikström (S), Ingela Nylund Watz (S), Jörgen Hellman (S), David Lång (SD) och Karolina Skog (MP).

Avvikande meningar

1. Kärnkraften och klimatet (M, SD, KD, L)

Mattias Bäckström Johansson (SD), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Arman Teimouri (L), Betty Malmberg (M), Josefin Malmqvist (M) och David Lång (SD) anför:

Vi anser att energipolitiken har en nyckelroll när det gäller att möta det alltmer påtagliga hotet mot klimatet. Mot den bakgrunden är det centralt att energipolitiken får en sådan inriktning att den på allvar kan bidra till att minska utsläppen av växthusgaser. Det finns i detta läge inte utrymme för att vidhålla ett begränsat synsätt som riskerar att försvåra ett angeläget klimatarbete. Sverige har redan en klimatsmart, utsläppsfri och trygg elförsörjning till konkurrenskraftiga priser, och detta förhållande bör i möjligaste mån vidmakthållas. Eftersom alla länder måste bidra i klimatarbetet är det viktigt att Sverige inte bara satsar på förnybar energiproduktion utan även bejakar möjligheterna att även fortsättningsvis kunna producera fossilfri kärnenergi.

Med hänvisning till detta har vi i andra sammanhang redovisat uppfattningen att det är nödvändigt att ompröva målet om att den svenska elproduktionen ska vara helt förnybar till 2040. I stället har vi förordat ett mål om ett 100 procent fossilfritt elsystem. Detta skulle bli en viktig signal till marknaden om att det finns politiskt stöd för kärnkraft även efter 2040. Ett reviderat mål gör också att den redan nu nästan helt fossilfria elproduktionen inte ställs mot den förnybara produktionen.

Kärnkraften svarar i dag för nästan hälften av Sveriges elproduktion och kommer under flera ytterligare decennier att vara en av grundstenarna i den svenska energiförsörjningen. Koldioxidfri el ger dessutom Sverige stora möjligheter att bidra till klimatmålens uppfyllelse och till att skapa nya jobb och exportmöjligheter. Kärnkraftens stabila produktion utgör dessutom bottenplattan för den svenska kraftproduktionen som tillsammans med vattenkraftens reglerförmåga svarar för sådana omistliga systemtjänster som i många fall möjliggör mer omfattande satsningar på väderberoende elproduktion som exempelvis sol- och vindkraft.

Därutöver anser vi att det ger större klimatnytta att värna Sveriges nästan redan helt fossilfria och stabila elsystem och på så sätt frigöra resurser som kan satsas på åtgärder inom sektorer med betydligt större klimatutsläpp, som exempelvis transportsektorn, processindustrin och jordbruket.

Med detta sagt ställer vi oss bakom det som anförs om vissa kärnkraftsfrågor i motion 2019/20:3481 (KD). Det gäller förslaget om att regeringen måste beakta konsekvenserna av nedläggningen av kärnkraftsreaktorerna

Ringhals 1 och 2. Efter nedstängningen av dessa båda reaktorer kommer importbehovet att öka väsentligt under kalla vinterdagar. Den importerade elen kan mycket väl vara fossilbränslebaserad och därmed bidra negativt till belastningen på klimatet. Vi anser att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motionen i den aktuella delen. Även den del som gäller satsningar på fjärde generationens kärnkraft bör tillstyrkas. Fjärde generationens kärnkraft är mångfalt mer effektiv än dagens teknik och kan återanvända lagrat kärnbränsle. Vi anser även att det behöver utvecklas en färdplan för fjärde generationens kärnkraft. En sådan färdplan bör inkludera svensk forskning och frågan om att etablera en pilotanläggning i Sverige.

Med hänvisning till det anförda anser vi att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motion 2019/20:3481 (KD) yrkandena 2 och 10.

2. Vissa övriga energirelaterade klimatfrågor (M, KD)

Lotta Olsson (M), Camilla Brodin (KD), Betty Malmberg (M) och Josefin Malmqvist (M) anför:

Vi förordar en politik som bl.a. utgår från att människor har ett ansvar att förvalta de ändliga resurserna och naturvärdena på ett sätt som inte äventyrar livsbetingelserna för efterföljande generationer. Politiken ska därför grundas på försiktighetsprincipen och utformas så att både det offentliga, våra företag, civilsamhället och enskilda ges förutsättningar att göra rätt, dvs. styra mot ett gott förvaltarskap som är ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart.

Mot denna bakgrund välkomnar vi huvuddelen av det som regeringen presenterar i klimathandlingsplanen. Vi vill dock understryka att det finns delar som bör kompletteras. Det gäller inte minst på det energipolitiska området, där det enligt vår uppfattning är olyckligt ur såväl ett energipolitiskt som ett klimatpolitiskt perspektiv att det saknas en bred uppgörelse som garanterar en koldioxidneutral energiproduktion motsvarande den starkt ökande energikonsumtion som även regeringen på flera ställen i propositionen medger är att vänta.

Vi har tidigare i detta yttrande framhållit betydelsen av ett energipolitiskt mål som tar sikte på en fossilfri och därmed klimatsmart kraftproduktion framför ett ensidigt fokus på att elen på sikt ska vara helt förnybar. I det sammanhanget lyftes kärnkraften fram som ett viktigt medel för att nå ambitiösa klimatomål. Vi vill här också ställa oss bakom det förslag som finns i motion 2019/20:3481 (KD) om att Sverige borde samarbeta mer med andra kärnkraftsländer både i Europa och i andra världsdelar för att utveckla ett fåtal standardiserade kärnkraftverk och standardiserade kärnkraftskomponenter. Enligt vår uppfattning har ett sådant arbete potential att sänka kostnaderna och korta ledtiderna för byggnation. Miljö- och jordbruksutskottet bör därför tillstyrka motionen i den aktuella delen.

Avslutningsvis anser vi att det finns mer att göra för att underlätta elektrifieringen av transportsektorn, och då inte minst vägtransportsektorn. I likhet med vad som sägs i motion 2019/20:3481 (KD) anser vi att riksdagen bör uppmana regeringen att ge någon lämplig myndighet i uppdrag att analysera frågan om att skapa bättre tillgång till laddinfrastruktur för olika boendeformer och vid behov föreslå åtgärder. Motionen bör alltså tillstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet även i denna del.

Sammantaget innebär detta att vi anser att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka yrkandena 9 och 21 i motion 2019/20:3481 (KD). Yrkandena 2, 22 och 65 i motion 2019/20:3480 (V) bör avstyrkas.

3. Vissa övriga energirelaterade klimatfrågor (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag delar den uppfattning som framförs i klimathandlingsplanen om att det krävs ökade ansträngningar för att integrera klimatpolitiken i alla relevanta politikområden. Även om jag välkomnar flera av de åtgärder som redovisas anser jag att handlingsplanen som helhet är otillräcklig av flera skäl. En handlingsplan borde fokusera på just handling, och inte på fler utredningar. Det gäller att agera innan det är för sent.

Ett område där det saknas flera klimatrelaterade insatser är energipolitiken. Jag står inte bakom den energioverenskommelse som ligger till grund för den nu förda energipolitiken. Överenskommelsen har visserligen börjat knaka i fogarna sedan två partier nyligen lämnade den, men ännu vägleds mycket av regeringens arbete av den. I stället för en bräcklig energioverenskommelse vill jag att energipolitikens mål ska vara ett samhälle med 100 procent förnybar energiförsörjning senast 2040. Genom att satsa på energieffektivisering och förnybar energi som sol-, vind-, bio- och geoenergi kan ett ekologiskt hållbart samhälle växa fram där det fossilbränslelaserade hotet mot klimatet är borta.

Med detta sagt sluter jag upp bakom de förslag med energipolitisk koppling som finns i motion 2019/20:3480 (V). Jag instämmer i det som sägs i motionen om att det offentliga har en viktig roll att spela genom att gå före i energiomställningen. Här kan ett statligt stöd för att t.ex. skolor och sjukhus ska få möjlighet att installera sol- och vindkraft vara ett bra exempel. Regeringen bör därför skyndsamt återkomma med ett riktat statligt stöd för att offentliga byggnader ska kunna installera produktion av förnybar energi. Motionen bör således tillstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet i den aktuella delen.

Även det som sägs i motionen om havsbaserad vindkraft bör tillstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet. Genom att hänvisa till totalförsvarets riksintresse har Försvarsmakten möjlighet att lägga in sitt veto mot viktig utbyggnad av förnybar energi, som exempelvis vindkraft. Jag anser att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut vindkraften – inte minst den havsbaserade – och samtidigt ge Försvarsmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet.

Havsbaserade vindkraftsparkar måste kunna inrättas utan att Försvarsmaktens verksamhet påverkas negativt på lång sikt.

Avslutningsvis välkomnar jag regeringens avsikt att se över all relevant lagstiftning för att det klimatpolitiska ramverket ska få genomslag. Inom ramen för det arbetet bör regeringen även tillse att förordningar, direktiv och ägarinstruktioner till myndigheter och statliga bolag är i enlighet med det klimatpolitiska ramverket. Ett förslag med den innebörden finns i motion 2019/20:3480 (V). Även detta förslag bör miljö- och jordbruksutskottet tillstyrka i den del som gäller de statliga bolagen.

Sammanfattningsvis innebär det anförda att jag anser att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motion 2019/20:3480 (V) yrkandena 2, 22 och 65. Yrkandena 9 och 21 i motion 2019/20:3481 (KD) bör avstyrkas.

4. Klimatnyttan av Sveriges export (M)

Lotta Olsson (M), Betty Malmberg (M) och Josefin Malmqvist (M) anför:

Vi menar att den svenska klimatpolitiken måste ha ett internationellt perspektiv. Styrmedel i Sverige som syftar till att minska de nationella utsläppen får inte samtidigt leda till ökade utsläpp utanför landets gränser. Vi vill se en ambitiös klimatpolitik på hemmaplan för att nå det långsiktiga målet om nettonollutsläpp senast 2045, men utsläppsminskningar i Sverige måste också leda till utsläppsminskningar globalt.

Den svenska industrin är koldioxideffektiv. Forskning visar att svensk export av varor bidrar till minskade globala utsläpp. Genom att tränga undan varor som genererar högre utsläpp vid tillverkningen i andra länder bidrar den svenska industrin till att de totala utsläppen i världen är lägre än vad de annars skulle vara. Sverige exporterar alltså utsläppsminskningar. Vi anser därför att en viktig del av svensk klimatpolitik är att behålla hög tillväxt och konkurrenskraft i svensk industri så att Sverige kan exportera ännu mer klimatsmarta produkter. Klimatpolitiken får inte styra mot mindre utrikeshandel för att minska de inhemska koldioxidutsläppen, eftersom detta kommer att leda till ökade globala utsläpp. Den aviserade översynen av lagstiftningen för att det klimatpolitiska ramverket ska få genomslag får därför inte påverka svensk konkurrenskraft negativt.

I enlighet med det som förordas i motion 2019/20:3482 (M) vill vi att utsläppen ska börja mätas och följas upp i förhållande till exportens klimatnytta, på samma sätt som Naturvårdsverket i dag mäter territoriella och konsumtionsbaserade utsläpp. Vi vill på så sätt förhindra att politiken skapar dåliga förutsättningar för svensk industri och därmed tvingar klimatsmart produktion att flytta till andra länder. Riksdagen bör därför uppmana regeringen att ge Naturvårdsverket i uppdrag att beräkna och redovisa klimatnyttan av Sveriges export.

Därmed anser vi att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motion 2019/20:3482 (M) yrkande 4.

5. Främjande av svensk industri (SD)

Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och David Lång (SD) anför:

Vi menar att det är positivt att handlingsplanen berör den betydelse som näringslivet har i att minska utsläppen i Sverige och vikten av forskning och innovation. Vi anser dock att det är en brist att handlingsplanen inte tar upp den potential som finns för svensk industri att genom klimatvänlig export bidra till minskade utsläpp på global nivå. Dessutom pliktar en stor del av svensk industri under EU:s utsläppshandelssystem som är lagstadgat att nå nettonollutsläpp 2045. Industri som pliktar under detta system är därmed per definition mer klimatvänlig än industri som ligger utanför systemet. Att främja svensk industri, särskilt exportindustri, bör därför vara en prioriterad del av klimatpolitiken. Vi anser därmed att miljö- och jordbruksutskottet ska tillstyrka motion 2019/20:3479 (SD) yrkande 3.

6. Övrigt om handel och klimat (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag vill ha en rättvis handelspolitik som sätter människor, social rättvisa, djur, klimatet och miljön främst – en handelspolitik som fokuserar på samhällsvinster för alla och inte bara på vinster för storföretag. Handel med omvärlden är avgörande för Sveriges välbefinnande och utveckling. Jag står bakom den avveckling av tullar och andra formella handelshinder som ägt rum genom åren.

I dag har EU handelsavtal med 50 länder. Sverige och EU måste stå upp för miljön, klimatet och demokratin. Det gäller även i de handelsavtal som EU ingår. Därför motsätter jag mig en handelspolitik där vinster för storföretagen går före rätten till trygga jobb, klimatet och den gemensamma välfärden. Jag är emot handelsavtal som det mellan EU och Kanada (CETA) och tjänstehandelsavtalet TISA som EU och 22 andra parter förhandlar om. Båda avtalen har kritiserats hårt, bl.a. för att makt flyttas från länders regeringar till storföretag och för att avtalen riskerar att undergräva arbetstagares rättigheter, slå mot välfärden och inte minst utgöra ett hot mot klimat och miljö. Ett stort problem är också att företag ges möjlighet att stämma stater för utebliven vinst genom tvivelaktig s.k. tvistlösning mellan investerare och stat (Investor-State Dispute Settlement, ISDS). Därmed hindras länder från att föra den politik de vill om den strider mot avtalet. I likhet med vad som förordas i motion 2019/20:3480 (V) anser jag att regeringen bör verka för att EU ställer krav på att Parisavtalet följs i alla förhandlingar om handelsavtal.

I Brasilien härjade omfattande bränder i Amazonas under sommaren 2019. Landets president Jair Bolsonaro vägrade länge att agera för att stoppa bränderna. Enligt uppgift av bl.a. The Guardian har han till och med hävdat att miljöorganisationer anlagt bränderna. Samtidigt har EU kommit överens om ett gigantiskt handelsavtal med Mercosurländerna där bl.a. Brasilien ingår. Avtalet har mötts av omfattande kritik från civilsamhället. I juni 2019 uppmanade över 300 frivilligorganisationer EU att stoppa förhandlingarna om avtalet med hänvisning till den kraftigt försämrade situationen för klimatet och de mänskliga rättigheterna i Brasilien under Bolsonaros styre. Frankrikes miljöminister är djupt kritisk till avtalet, och efter Brasiliens undermåliga hantering av skogsbränderna i Amazonas har såväl Frankrikes som Irlands regering hotat med att inte godkänna avtalet. Tyskland och Norge har dragit in sitt stöd för att bekämpa skogsavverkningen i Brasilien eftersom landets president inte använder pengarna till det avsedda ändamålet. I Finland har ett importstopp av brasilianskt nötkött diskuterats. Jag delar därför uppfattningen i den nämnda motionen om att riksdagen ska uppmana regeringen att verka för att stoppa handelsavtalet med Mercosur och kräva bindande klimat- och miljöåtaganden för fortsatta förhandlingar.

En annan brist i EU:s handelsavtal menar jag är att de inte fastslår vilka sanktioner som ska användas när ett land som t.ex. Brasilien inte respekterar sina åtaganden. Kapitlet om hållbarhet blir därför tandlöst. Just därför är kritiken så massiv från alla de organisationer och personer som på allvar bryr sig om klimatet. Om Brasilien lämnar Parisavtalet, som de hotat att göra, skulle det inte påverka det ingångna avtalet eller leda till sanktioner. Detta är en uppenbar svaghet som jag menar måste åtgärdas. Riksdagen bör därför också i enlighet med förslaget i den nämnda motionen uppmana regeringen att verka för att kapitlen om hållbarhet i de handelsavtal som EU ingår med andra länder ska fastställa sanktioner om parterna inte håller sina åtaganden.

Av propositionen framgår att regeringen avser att ge Exportkreditnämnden i uppdrag att tillsammans med Svensk Exportkredit AB se över hur det svenska och internationella exportfinansieringssystemet ska bidra till tydlig omställning och kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser – detta för att verksamheten och kreditgivningen ska vara i linje med Parisavtalet och inte skapa inlåsnings i fossilberoende. Enligt regeringen görs detta bl.a. genom att man senast 2022 upphör med de svenska exportkrediterna till investeringar i prospektering och utvinning av fossila bränslen. Jag välkomnar att regeringen avser att vidta åtgärder för att exportfinansieringssystemet ska vara i linje med Parisavtalet. Jag anser dock, i likhet med Naturskyddsföreningen, att ett stopp bör införas för samtliga fossila verksamheter, dvs. även för förädling och kraftgenerering inom fossila verksamheter. I likhet med det som anförs i den nämnda motionen anser jag därför att riksdagen bör uppmana regeringen att vidta åtgärder för att de svenska exportkrediterna till investeringar i samtliga fossila verksamheter, inklusive förädling och kraftgenerering, ska upphöra senast 2022.

Vidare anser jag att utvecklingsländer behöver få tillgång till modern miljöteknik för att de ska kunna bromsa sina egna utsläpp och samtidigt utvecklas. Jag delar uppfattningen som kommer till uttryck i den nämnda motionen att tekniköverföringen skulle gynnas genom en förändrad patentlagstiftning. Innovationerna inom förnybar teknik, jordbruk och datamodellering i syfte att förutsäga väder m.m. finns ofta koncentrerade hos företag i den rika delen av världen.

När utvecklingsländer i dag vill utveckla tekniker för förnybar energi och hållbar livsstil, t.ex. genom att bygga ut vindkraften, måste de antingen betala dyra patentlicenser eller använda gammal teknik där patenträtten gått ut. Utvecklingsländerna har helt enkelt inte råd med den modernaste och miljövänligaste tekniken. Ett center för tekniköverföring har inrättats i Köpenhamn (Climate Technology Centre and Network, CTCN), men det saknas i stor utsträckning konkreta politiska initiativ för att underlätta tekniköverföringen till utvecklingsländer. Sverige borde ta initiativ och driva på EU och andra industriländer så att en storskalig tekniköverföring kan komma till stånd. Det är min uppfattning att det bl.a. skulle kunna göras genom en reform av bestämmelser om patent och immaterialrätt på vissa utvalda tekniker. Jag förordar därför i enlighet med förslaget i motionen att riksdagen ska uppmana regeringen att i internationella klimatförhandlingar och andra forum verka för att miljöteknik och vissa livsmedelstekniker som bekämpar klimatförändringarna ska ges liknande undantag inom TRIPS-avtalet som livsbesparande mediciner har fått.

För att tydliggöra företagens miljö- och klimatansvar menar jag att ett klimat- och miljöperspektiv bör anläggas på de förslag som regeringen arbetar fram inom hållbart företagande. Det kan ske med utgångspunkt i en s.k. environmental due diligence, ett verktyg som liknar human rights due diligence men där miljö- och klimatperspektivet är vägledande. Regeringen bör därför i likhet med det som anförs i den nämnda motionen utreda möjligheten att införa klimat- och miljöperspektiv enligt environmental due diligence i regelverken för företags agerande utomlands.

Därmed förordar jag att miljö- och jordbruksutskottet tillstyrker motion 2019/20:3480 (V) yrkandena 68–72 och 74.

7. Klimat och mineral (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag anser att regeringens klimathandlingsplan som helhet är otillräcklig för att kunna möta utmaningarna på klimatområdet. Vad som krävs är ett kraftfullt åtgärds paket som innebär en betydande politisk kursändring.

Ett område som är bristfälligt hanterat i handlingsplanen är mineralutvinningens roll som en del av klimatpolitiken och inte minst de i många fall ytterst tvivelaktiga förhållanden som råder i vissa länder där klimatviktiga mineral utvinns. Jag välkomnar visserligen en ökad svensk batteritillverkning, men det

går inte att tala sig varm för satsningar på batterifabriker i Sverige och samtidigt blunda för att många av de metaller som behövs för produktionen utvinns i länder där exportintäkterna finansierar väpnade konflikter och där det förekommer omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption, penningtvätt och barnarbete.

Mot denna bakgrund instämmer jag i det som sägs i motion 2019/20:3480 (V) om att det inte borde vara möjligt att importera mineral och metaller till Sverige eller övriga EU som inte har producerats på ett hållbart sätt. Regeringen bör därför senast 2021 återkomma med förslag på åtgärder för att förhindra import av batterimetaller som inte är hållbart producerade. Det anförda ligger till grund för min uppfattning att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motionen i den aktuella delen.

Jag står också bakom det som sägs i motionen om att det bör bli förbjudet att prospektera efter och att utvinna olja, kol och gas i Sverige. Det är självfallet positivt att regeringen redovisar en liknande uppfattning och att frågan bereds inom Regeringskansliet med inriktningen att ett förbud planeras kunna träda i kraft den 1 januari 2022. Jag anser dock inte att detta är tillräckligt förpliktigande utan menar att det finns skäl för riksdagen att tydligt uttala att regeringen ska återkomma med lagstiftning som förbjuder denna fossila verksamhet under den innevarande mandatperioden. Förslaget om ett tillkännagivande med denna innebörd i motion 2019/20:3480 (V) bör därför tillstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet.

Det anförda innebär sammanfattningsvis att jag förordar att miljö- och jordbruksutskottet ska tillstyrka yrkandena 25 och 28 i motion 2019/20:3480 (V).